

Sygn. akt VI ACa 1922/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący Sędzia SA Jacek Sadowski

Sędzia SA Ewa Klimowicz - Przygódzka

Sędzia SO (del.) Tomasz Gal (spr.)

Protokolant st. sekr. sąd. Mariola Frąckiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 20 stycznia 2016 r. w Warszawie

sprawy z powództwa K. B. (1)

przeciwko J. B. (1)

o zachówek

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 8 lipca 2014 r. wydanego w sprawie o sygn. akt IV C 1422/09

I. Zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, iż nadaje mu następującą treść:

„1. Zasądza od J. B. (1) na rzecz K. B. (1) kwotę 71.794,51 zł (siedemdziesiąt jeden tysięcy siedemset dziewięćdziesiąt cztery złote, 51/100) z odsetkami ustawowymi od dnia 29 czerwca 2010 r. do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 01 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty,

2. Oddala powództwo w pozostałym zakresie,

3. Zasądza od J. B. (1) na rzecz K. B. (1) kwotę 89,70 zł (osiemdziesiąt dziewięć złotych, 70/100) tytułem zwrotu kosztów procesu – części opłaty sądowej od pozwu,

4. Zasądza od K. B. (1) na rzecz J. B. (1) kwotę 5.908,32 zł (pięć tysięcy dziewięćset osiem złotych, 32/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego sprawowanego przez pełnomocnika z urzędu adwokata S. K.,

5. Przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. adwokatowi S. K. kwotę 1.291,68 zł (jeden tysiąc dwieście dziewięćdziesiąt jeden złotych, 68/100) powiększoną o podatek od towarów i usług VAT w wysokości 23 % tytułem pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu,

6. Zasądza od J. B. (1) na rzecz K. B. (1) kwotę 1.291,68 zł (tysiąc dwieście dziewięćdziesiąt jeden złotych, 68/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego sprawowanego przez pełnomocnika z urzędu adwokata M. K.,

7. Przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. adwokatowi M. K. kwotę 5.908,32 zł (pięć tysięcy dziewięćset osiem złotych, 32/100) powiększoną o podatek od towarów i usług VAT w wysokości 23 % tytułem pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu,

8. Nakazuje pobrać od J. B. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. kwotę 1.882,90 zł (tysiąc osiemset osiemdziesiąt dwa złote, 90/100) tytułem pokrycia części kosztów sądowych,

9. Nakazuje sciągnąć od K. B. (1) kwotę 8.612,65 zł (osiem tysięcy sześćset dwanaście złotych, 65/100) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. ze świadczenia zasądzonego w punkcie 1 niniejszego wyroku”.

II. Oddala apelację w pozostałym zakresie,

III. Zasądza od J. B. (1) na rzecz K. B. (1) kwotę 89,70 zł (osiemdziesiąt dziewięć złotych, 70/100) tytułem zwrotu kosztów procesu – części opłaty sądowej od apelacji,

IV. Zasądza od K. B. (1) na rzecz J. B. (1) kwotę 4.431,24 zł (cztery tysiące czterysta trzydzieści jeden złotych, 24/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym sprawowanego przez pełnomocnika z urzędu adwokata S. K.,

V. Przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. adwokatowi S. K. kwotę 968,76 zł (dziewięćset sześćdziesiąt osiem złotych, 76/100) powiększoną o podatek od towarów i usług VAT w wysokości 23 % tytułem pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym,

VI. Zasądza od J. B. (1) na rzecz K. B. (1) kwotę 968,76 zł (dziewięćset sześćdziesiąt osiem złotych, 76/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego sprawowanego w postępowaniu apelacyjnym przez pełnomocnika z urzędu adwokata M. K.,

VII. Przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w W. adwokatowi M. K. kwotę 4.431,24 zł (cztery tysiące czterysta trzydzieści jeden złotych, 24/100) powiększoną o podatek od towarów i usług (...) w wysokości 23 % tytułem pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygnatura akt VI ACa 1922/14

UZASADNIENIE

Powód **K. B. (1)** wniósł w dniu 20 lipca 2009 r. przed Sądem Rejonowym w Pruszkowie przeciwko siostrze **J. B. (1)** i jej córce **K. D.** powództwo o zapłatę z tytułu zachowku po zmarłym ojcu H. B. żądając „zasądzenia (od pozwanej J. B. (1)) działki o powierzchni 4300 m² lub wartości tej działki” a od pozwanej K. D. „działki o powierzchni 1600 m² lub wartości tej działki oraz „spłaty z budynków, które ostatnio należały do jego rodziców w kwocie 50.000 zł.” (k. 2).

Pismem z dnia 21 maja 2010 r. powód sprecyzował żądanie pozwu wnosząc o zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwoty 400.000 zł wraz z odsetkami w wysokości ustawowej od dnia wniesienia pisma do dnia zapłaty.

Sąd Rejonowy w Pruszkowie uznał się niewłaściwym rzeczowo do rozpoznania sprawy i postanowieniem z dnia 31 sierpnia 2009 r. przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

Pozwana **J. B. (1)** w piśmie z dnia 7 września 2010 r. wniosła o oddalenie powództwa w całości, podnosząc, iż powód otrzymał zachowek w ramach powołania do spadku. Natomiast pismem z dnia 28 października 2010 r. wniosła o przyznanie w trybie art. 84 kpc siostry H. J., która nie zgłosiła udziału w sprawie w charakterze interwenienta ubocznego.

Na rozprawie w dniu 9 września 2010 r. powód cofnął powództwo przeciwko K. D. (k. 79) i w rezultacie Sąd umorzył postępowanie w stosunku do tej pozwanej.

Wyrokiem z dnia 8 lipca 2014 r. wydanym w sprawie o sygn. akt IV C 1422/09 Sąd Okręgowy w Warszawie rozstrzygnął spór w następujący sposób: w pkt 1 oddalił powództwo, w pkt 2 zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w pkt 3 przyznał pełnomocnikowi

powoda koszty pomocy prawnej udzielonej z urzędu, w pkt 4 nakazał pobranie od powoda na rzecz Skarbu Państwa kwoty 10.495,55 zł tytułem kosztów sądowych, w pkt 5 nieuiszczoną przez powoda opłatę sądową od pozwu przejął na rachunek Skarbu Państwa (k. 644).

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Sąd Okręgowy ustalił, iż spadkodawca H. B. zmarł w dniu 20 lutego 2009 r. pozostawiając troje zstępnych: córkę J. B. (1) (pозwaną), córkę H. J. i syna K. B. (1) (powoda) oraz żonę Z. B..

Postanowieniem z dnia 27 maja 2009 r. Sąd Rejonowy w Pruszkowie w sprawie o sygn. akt I Ns 489/09 stwierdził, że spadek po H. B. zmarłym dnia 20 lutego 2009 r. w W., ostatnio stale zamieszkałym w M. na podstawie ustawy nabyli: żona Z. B. w 1/4 części, syn K. B. (1) w 1/4 części, córka J. B. (1) w 1/4 części, córka H. J. w 1/4 części.

W chwili śmierci spadkodawcy w skład spadku wchodziły następujące aktywa:

- 1) ciągnik marki U. (...) i maszyny rolnicze (pług dwuskibowy, opryskiwacz, kultywator, glebogryzarka, przyczepa),
- 2) udział w wysokości 1/3 w nieruchomości gruntowej położonej w miejscowości N., dla której jest prowadzona księga wieczysta o numerze (...),
- 3) środki pieniężne o łącznej wartości 34.326,59 złotych (na rachunku nr (...) prowadzonym dla zmarłego w wysokości 309,46 zł. Ponadto na rachunku terminowym o numerze (...) w wysokości 29.000,- zł; w funduszach Inwestycyjnych Otwartych na czterech kontach o numerze (...) wartość jednostek wynosiła 816,68 zł ; o numerze (...), wartość jednostek wynosiła 494,43 zł; o numerze (...) wartość jednostek wynosiła 3.374,99 zł, o numerze (...), wartość jednostek wynosiła 331,03 zł).

W dalszym toku Sąd Okręgowy ustalił, iż do czystej wartości spadku weszły następujące składniki majątkowe:

- 1) nieruchomość gruntowa położona w M. przy ul. (...) darowana pozwanej J. B. (1) oraz K. D. umową darowizny z dnia 16 kwietnia 2004 r. dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...),
- 2) nieruchomość gruntowa położona w miejscowości W. darowana H. i S. J. umową darowizny z dnia 28 stycznia 1997 r. dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...),
- 3) nieruchomość gruntowa położona w M. darowana H. i S. J. umową darowizny z dnia 8 stycznia 1986 r. dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...),
- 4) nieruchomość gruntowa położona w M. przy ul. (...) darowana J. B. (1) umową darowizny z dnia 8 stycznia 1986 r. dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...).

Sąd I instancji ustalił, iż w skład masy spadkowej nie wchodziły żadne pasywa, a czysta wartość spadku wynosi łącznie kwotę 6.204.516 złotych.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie następujących dowodów: postanowienie Sądu Rejonowego w Pruszkowie z dnia 27 maja 2009 r. w sprawie o sygn. akt. I Ns 489/ 09 (k.3), postanowienie Sądu Rejonowego w Pruszkowie z dnia 28 lutego 1996 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 101/ 96 (k. 239), pisma Banku (...) S.A. z dnia 5 stycznia 2012 r. (k. 353), aktu notarialnego – umowy darowizny sporządzonej przed notariuszem H. Ż. –Repertorium A nr (...) (k.142 - 145), aktu notarialnego - umowy darowizny sporządzonej przed asesorem K. B. (2) Repertorium A nr (...) (k. 151 - 153), aktu notarialnego - umowy darowizny sporządzonego przed notariuszem R. D. Repertorium A nr (...) k. 234 – 236), odpisów zupełnych z ksiąg wieczystych przedmiotowych nieruchomości, rachunków przedstawionych przez pozwaną (k. 201 - 205), opinii biegłego sądowego J. B. (2) z 24 kwietnia 2012 r. – wyceny maszyn rolniczych (k. 370 – 373) wraz z opinią uzupełniającą z dnia 10 lipca 2012 r. (k. 396 - 397), opinia biegłego M. S. z 8 kwietnia 2013 r. – wyceny nieruchomości gruntowej zabudowanej oraz niezabudowanej w M. (nr Ew. (...), nr KW (...), (...)) (k. 437 – 466), opinii biegłej M. G. (1) z 20 listopada 2013 r. – określenia wartości udziałów w nieruchomościach M.

(nr ew. (...), nr KW (...)) N. (nr Ew. (...),nr KW (...)) W. (nr Ew. (...), nr KW (...)) (k. 518 – 565) wraz z opiniami uzupełniającymi z dnia 5 lutego 2014 r. (k. 593 – 598).

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, iż powództwo nie zasługuje na uwzględnienie. W tym zakresie Sąd ten dokonał następujących rozważań prawnych.

Sąd I instancji podkreślił, iż zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek). Na podstawie § 2 powyższego artykułu jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Sąd I instancji wskazał, iż w sprawie niniejszej niesporne było pomiędzy stronami, iż stronie powodowej należny byłby zachowek w kwocie odpowiadającej połowie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym – czyli $\frac{1}{8}$ spadku ($\frac{1}{2}$ z $\frac{1}{4}$).

Dokonując oceny roszczenia powoda Sąd Okręgowy do wartości spadku doliczył wartość darowizn poczynionych na rzecz córek zmarłego: J. B. (1) i H. J.. W ocenie tego Sądu nakłady na wzniesienie zabudowań na nieruchomości położonej w M. przy ul. (...) KW (...) będącej przedmiotem darowizny na rzecz pozwanej, nie mogły zostać doliczone do wartości czystej spadku po H. B., ponieważ powód nie wykazał, aby zostały one poniesione przez spadkodawcę. Pozwana przedłożyła dokumenty potwierdzające poniesienie kosztów budowy domu przez J. R. oraz uzyskania przez nią kredytu na budowę domu. Natomiast Sąd zaliczył do masy spadkowej wartość ruchomości: ciągnika marki U., maszyn rolniczych i środków finansowych na koncie zmarłego.

Sąd Okręgowy podkreślił, iż w niniejszej sprawie zostały wydane trzy opinie biegłych sądowych w zakresie wyceny nieruchomości. Z uwagi na upływ okresu dłuższego niż 12 miesięcy od daty sporządzenia operatu (utrata ważności operatu) Sąd na podstawie art. 156 ust. 4 ustawy o gospodarce nieruchomościami z 21 sierpnia 1997 r. zwrócił się do biegłego M. C. o potwierdzenie aktualności sporządzonego przez niego operatu szacunkowego sporządzonego na potrzeby niniejszej sprawy w listopadzie 2011 roku, bowiem wydana w postępowaniu sądowym opinia określająca wartość nieruchomości wymagała potwierdzenia jej aktualności jeśli upłynął ustawowy termin jej wykorzystania w sprawie (w tym zakresie Sąd I instancji powołał się na pogląd wyrażony w postanowieniu SN z dnia 20 maja 2010 r., Sygn. akt V CSK 13/10). Pismem z dnia 24 lutego 2013 r. biegły M. C. poinformował Sąd, iż ze względu na zły stan zdrowia złożył wniosek o zwolnienie go z pełnienia funkcji biegłego sądowego. Z tego powodu Sąd Okręgowy przekazał akta sprawy innemu biegłemu, celem wydania opinii w sprawie określenia wartości udziałów w nieruchomościach położonych w miejscowości M..

Wobec powyższego rozstrzygając spór Sąd ten poddał analizie następujące opinie biegłych: wycenę nieruchomości wykonaną przez biegłą M. G. (2) z 20 listopada 2013 r. celem określenia wartości udziałów w nieruchomościach M. (nr ew. (...), nr KW (...)), N. (nr Ew. (...),nr KW (...)) W. (nr Ew. (...), nr KW (...)) (k. 518 – 565) wraz z opiniami uzupełniającymi z dnia 5 lutego 2014 r. (k. 593 – 598) oraz opinię biegłego sądowego J. B. (2) z 24 kwietnia 2012 r. w sprawie wyceny maszyn rolniczych wraz z opinią uzupełniającą z dnia 10 lipca 2012 roku.

Sąd Okręgowy uznał, iż opinie powyższe nie zostały skutecznie przez strony zakwestionowane i dlatego mogły stanowić podstawę obliczeń należnego powodowi zachowku.

Ostatecznie Sąd I instancji uznał, iż w skład spadku po H. B. na potrzeby obliczenia zachowku należnemu powodowi weszły:

1. Ciągnik marki U. i maszyny rolnicze - o wartości 1.900,- zł.

2. Wartość udziałów nabytych przez K. B. (1), J. B. (1) i H. J. w drodze dziedziczenia po H. B. w kwocie 793.958 zł każdy udział, co stanowi łącznie 2.381.874 zł.
3. Wartość udziałów darowanych J. B. (1) i K. D. umową z dnia 16 kwietnia 2004 r. w kwocie 794.100 zł w stosunku do każdej z obdarowanych, tj. łącznie 1.588.200 zł.
4. Wartość udziałów darowanych H. i S. J. umową z dnia 18 stycznia 1997 r. w kwocie 358.600 zł.
5. Wartość udziałów darowanych H. i S. J. umową darowizny z dnia 8 stycznia 1986 r. udział każdego z ww. w kwocie 545.780 zł tj. łącznie 1.091.560 zł.
6. Wartość udziałów darowanych J. B. (1) umową z dnia 29 czerwca 1984 r. w kwocie 748.056 zł.
7. Środki na rachunkach bankowych wg stanu na dzień 20 lutego 2009 r.: na rachunku nr (...) prowadzonym dla zmarłego w wysokości 309,46 zł. Ponadto na rachunku terminowym o numerze (...) w wysokości 29.000,- zł; w funduszach Inwestycyjnych Otwartych na czterech kontach o numerze (...) wartość jednostek wynosiła 816,68 zł; o numerze (...), wartość jednostek wynosiła 494,43 zł; o numerze (...) wartość jednostek wynosiła 3.374,99 zł, o numerze (...), wartość jednostek wynosiła 331,03 zł.(k. 353) o łącznej wartości 34.326,59 zł.

W konkluzji Sąd Okręgowy wskazał, iż łączna wartość aktywów wchodzących w skład spadku po H. B. oraz aktywów podlegających doliczeniu do spadku jako darowizny wyniosła łącznie 6.204.516 złotych. Jednocześnie Sąd ten podkreślił, iż liczony od tej kwoty zachówek należny powodowi w wysokości 1/8 wartości spadku wynosiłby 775.564,57 zł, natomiast wartość udziałów, które powód uzyskał w nieruchomości wchodzącej w skład spadku została przez biegłego określona na kwotę 793.958 złotych. Sąd I instancji dokonał porównania wartości zachowku i uzyskanego faktycznie udziału w spadku i doszedł do wniosku, iż roszczenie powoda o zachówek zostało już w pełni zaspokojone, albowiem znajduje ono pokrycie w powołaniu do spadku.

O kosztach procesu sąd orzekł na postawie art. 98 k.p.c. stosując zasadę odpowiedzialności za wynik procesu.

Apelację od wyroku wniósł powód, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

- 1) naruszenie przepisu art. 991 § 2 kc poprzez jego błędną wykładnię i w rezultacie uznanie, iż powód otrzymał należy mu zachówek w postaci powołania do spadku,
- 2) naruszenie przepisu art. 233 kpc poprzez błędną ocenę materiału dowodowego:
 - a) prowadzącą do przyjęcia, iż wartość udziału powoda w nieruchomości wchodzącej w skład spadku wynosi 793.958 zł,
 - b) prowadzącą do przyjęcia, iż powód otrzymał należy mu zachówek w postaci powołania do spadku,
 - c) prowadzącą do przyjęcia, że do wartości czystej spadku nie mogą być doliczone nakłady na wzniesienie zabudowań na nieruchomości położonej w M. przy ul. (...),
- 3) naruszenie przepisu art. 98 kpc poprzez jego zastosowanie, ponadto poprzez obciążenie powoda kosztami sporządzenia opinii przez biegłą sądową M. G. (2), podczas gdy opinia ta została sporządzona z przyczyn niezależnych od powoda, a mianowicie dlatego iż biegły sądowy M. C. nie potwierdził aktualności poprzedniej opinii sporządzonej w sprawie,
- 4) naruszenie przepisu art. 102 kpc poprzez jego niezastosowanie.

Skarżący wniósł o zamianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa i zasądzenie kosztów procesu ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na częściowe uwzględnienie, przy czym z innych przyczyn niż wskazane przez skarżącego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zarzuty apelacji nie są uzasadnione. Jednakże analiza ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd I instancji prowadzi do wniosku, iż ustalenia te dotknięte są błędem w postaci nieprawidłowego ustalenia aktywów wchodzących w skład spadku po H. B.. W konsekwencji uchybienie to przyczyniło się do nieprawidłowego ustalenia wartości udziału nabytego przez powoda w spadku po H. B. oraz w dalszej kolejności do nieprawidłowego ustalenia wartości świadczenia przysługującego powodowi z tytułu zachowku. Należy podkreślić, iż ustalenia Sądu I Instancji nie są dla Sądu II instancji wiążące, zatem obowiązek dokonania ustaleń istnieje niezależnie od tego czy skarżący podniósł zarzut wadliwych ustaleń lub ich braku (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23.03.1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999/7 -8/124). Rozpoznanie sprawy w granicach apelacji stosownie do treści art. 378 par. 1 kpc oznacza, iż sąd odwoławczy nie koncentruje się jedynie na ocenie zasadności zarzutów apelacyjnych, lecz ponownie rozstrzyga merytorycznie o zasadności zgłoszonego roszczenia. Postępowanie przed sądem II instancji ma charakter kontrolny, ale i zarazem rozpoznawczy. Z tego względu sąd odwoławczy rozpoznając sprawę na skutek apelacji powinien w ramach pełnej swobody jurysdykcyjnej naprawić dostrzeżone uchybienia.

Na wstępie Sąd Apelacyjny postanowił odnieść się do zarzutów apelacyjnych.

Zdaniem Sądu odwoławczego należy uznać za nietrafny zarzut skarżącego, iż Sąd Okręgowy naruszył przepis prawa procesowego, a mianowicie art. 233 kpc poprzez błędną ocenę materiału dowodowego.

Rozpatrując ten zarzut w pierwszym rzędzie należy podkreślić, iż zarzut ten uznać należy za chybiony już tylko z tego względu, iż skarżący w ogóle nie wskazał, które z dowodów zostały przez Sąd Okręgowy błędnie ocenione i na czym błąd oceny polega. W rezultacie wobec wyłącznie polemicznego charakteru tego zarzutu, z uwagi na wadliwe jego skonstruowanie nie zasługiwał on na uwzględnienie.

Dodatkowo należy podnieść, iż brak jest podstaw do uznania, iż Sąd ten dokonał oceny dowodów nie zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów określoną w art. 233 § 1 kpc. Zgodnie z przyjętym przez Sąd Najwyższy (wyrok z dnia 10.06.1999 r., II UKN 685/98, OSNAPiUS 2000/17/655) jak również doktrynę stanowiskiem normy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymogami prawa procesowego, zasadami doświadczenia życiowego i regułami logicznego rozumowania, według których Sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wiążąc ich moc i wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji tak zakreślonych granic nie przekroczył. Należy podkreślić, iż Sąd pierwszej instancji nie uchybił zasadom logicznego rozumowania lub też doświadczenia życiowego. Pozwany mógłby tylko wówczas skutecznie postawić zarzut naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisu art. 233 § 1 kpc gdyby wykazał, iż Sąd Okręgowy uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego. Tymczasem pozwany w ogóle nie wykazał takich błędów Sądu Okręgowego.

Wobec zakresu sporu w niniejszym procesie zasadniczymi dowodami przeprowadzonym przez Sąd były dowody z opinii biegłych sądowego z zakresu wyceny nieruchomości M. S. i M. G. (1) oraz z zakresu ruchomości J. B. (2). W ocenie Sądu Apelacyjnego opinie te należy przyjąć za bezstronne i wiarygodne dowody w sprawie. W ocenie Sądu opinie powyższe są przekonujące i wyczerpująco uzasadnione. Z ich treści wynika, iż przedmiotem analizy sporządzających opinie były wszystkie czynniki, od których zależy ustalenie prawidłowej wartości ruchomości i nieruchomości według stanu z dnia otwarcia spadku i według cen aktualnych. Sposób wyliczenia wartości ruchomości i nieruchomości zaprezentowany przez biegłych sądowych wskazuje na prawidłowy tok podejmowania przez nich kolejnych czynności analitycznych. Przedmiotowe opinie są jasne i logiczne. Dodatkowo należy podnieść, iż biegli sporządzili opinie uzupełniające. W tym stanie rzeczy Sąd nie znalazł podstaw do ich podważania i przyjął je w pełni za podstawę do ustalenia stanu faktycznego. W zakresie opinii biegłej sądowej M. G. (1) dotyczącej wyceny wartości udziału w wysokości 1/3 w nieruchomości gruntowej położonej w miejscowości N., dla której jest prowadzona księga wieczysta o numerze (...), brak jest podstaw do zakwestionowania tej opinii z tego względu, iż według skarżącego nie

jest możliwe dokonanie podziału tej nieruchomości na równe części. Okoliczność ta jest obojętna dla oceny wartości samego udziału. Należy zaznaczyć, iż przedmiotem niniejszego postępowania nie jest dział spadku tylko roszczenie o zachówek.

Należy uznać, iż Sąd Okręgowy ustalając wartość składnika majątkowego wchodzącego w skład spadku po H. B. - udziału w wysokości 1/3 w nieruchomości gruntowej położonej w miejscowości N., dla której jest prowadzona księga wieczysta o numerze (...), trafnie nie uwzględnił okoliczności, iż przedmiotowa nieruchomość stanowi przedmiot zabezpieczenia w postaci hipoteki, albowiem to ograniczone prawo rzeczowe zostało wprawdzie ustanowione na udziałach w tej nieruchomości, ale jedynie na udziałach innych współwłaścicieli niż spadkodawca H. B. (k. 126 – 129 – odpis księgi wieczystej). Zarzut apelującego należało potraktować jako chybiony w tym zakresie.

Sąd nie podzielił także poglądu skarżącego, iż Sąd Okręgowy naruszył przepis art. 233 kpc poprzez błędną ocenę materiału dowodowego prowadzącą do przyjęcia, że do wartości czystej spadku nie mogą być doliczone nakłady na wzniesienie zabudowań na nieruchomości położonej w M. przy ul. (...). W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji doszedł do prawidłowego wniosku, iż powód nie wykazał, aby spadkodawca H. B. dokonał darowizn ponad zakres ustalony przez Sąd Okręgowy. Należy uznać za prawidłowy wniosek tego Sądu, iż pozwana wykazała fakt poniesienia kosztów budowy nieruchomości budynkowej na w/w nieruchomości gruntowej ze środków pochodzących z kredytu i od J. R..

W ocenie Sądu Apelacyjnego, niezależnie od negatywnej oceny zarzutów apelacyjnych, okoliczności sprawy wymagają odniesienia się ogólnie do zagadnień materialnoprawnych dotyczących instytucji zachowku.

Zasadniczą regulację dotyczącą instytucji zachowku stanowi przepis art. 991 § 1 i 2 kc, zgodnie z treścią którego zstępnym, którzy byliby powołani do spadku z ustawy należy się połowa wartości tego udziału ustawowego, który by im przypadł gdyby spadkodawca nie sporządził testamentu, a jeśli w dacie otwarcia spadku byli małoletni lub też trwale niezdolni do pracy to należy im się 2/3 potencjalnego ustawowego udziału spadkowego. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku w postaci darowizny, powołania do spadku lub zapisu to przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy potrzebnej do pokrycia zachowku.

W systemie zachowku ustawodawca ustanawia dla nich roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej, wyrażającej się na ogół ułamkiem wartości przewidywanego udziału uprawnionego w spadku, która ma mu gwarantować uzyskanie określonej korzyści ze spadku. Według konstrukcji przyjętej w kodeksie cywilnym, roszczenie o zachówek ma zapewnić uprawnionemu realną korzyść, niezależnie od woli spadkodawcy, gdyż ten może go jej pozbawić jedynie w drodze wydziedziczenia, dopuszczalnego w wyjątkowych sytuacjach (art. 1008-1010 k.c.). Ustawodawca postanowił, że głównym adresatem roszczenia o zachówek jest spadkobierca (art. 991 § 2 k.c.), a dopiero kiedy otrzymanie od spadkobiercy zachowku jest niemożliwe, uprawniony może żądać od osoby niebędącej spadkobiercą, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku (art. 1000 § 1 k.c.).

Z roszczeniem z tytułu zachowku może wystąpić zatem osoba pominięta jako spadkobierca testamentowy, a także osoba będąca spadkobiercą ustawowym, która wobec braku odpowiedniej wartości masy spadkowej w istocie została pozbawiona zachowku w całości lub w części. W tym ostatnim przypadku mamy do czynienia z roszczeniem o uzupełnienie zachowku. Roszczenie to może skierować wobec spadkobierców (art. 991 § 2 kc).

Odnosząc powyższe rozważania do realiów rozpoznawanej sprawy, należy zaznaczyć, iż powód wystąpił w niniejszej sprawie właśnie z roszczeniem skierowanym przeciwko spadkobiercy o uzupełnienie zachowku, domagając się doliczenia do wartości masy spadkowej po ojcu H. B. wartości darowizn dokonanych na rzecz innych osób.

Dokonując oceny tego roszczenia Sąd Okręgowy w prawidłowy sposób dokonał wykładni przepisu art. 991 § 2 kc, zgodnie z którą to spadkodawca decyduje w jakiej postaci pozostawi zachówek podmiotowi uprawnionemu, a mianowicie w postaci darowizny, powołania do spadku, zapisu, czy też w postaci roszczenia o zapłatę wierzytelności z tytułu zachowku, czyniąc w ten sposób uprawnionego wierzycielem spadkobiercy (obdarowanego). Sąd I instancji

trafnie przyjął, iż co do zasady powód może domagać się zachowku mimo, iż jest spadkobiercą ustawowym ojca H. B., prawidłowo zaznaczając zarazem iż ocena czy powodowie przysługuje konkretna wierzytelność z tytułu zachowku zależy od wykazania przez powoda, iż część spadku, która na niego przypadła po ojcu nie pokrywa w pełni zachowku powoda po ojcu. Zarzut apelacji dokonania naruszenia przepisu art. 991 § 2 kc poprzez jego błędną wykładnię należało zatem uznać za chybiony. Dodatkowo należy podnieść, iż stosownie do art. 6 kc to na powodzie jako na podmiocie wywodzącym roszczenie spoczywał obowiązek udowodnienia okoliczności faktycznych stanowiących podstawę żądania. W przypadku niniejszej sprawy obowiązkiem powoda było wykazanie, iż spadkodawca w taki sposób nieodpłatnie rozdysponował za życia składnikami majątkowymi (darowizny), że aktywa majątkowe pozostałe po zgonie spadkodawcy nie pozwalają na pokrycie prawa powoda do zachowku po ojcu.

Zasady obliczenia zachowku zostały określone w przepisach art. 991 – 999 kc. Zgodnie z nimi w pierwszym etapie należy obliczyć udział w spadku podmiotu uprawnionego do zachowku, a następnie wielkość tę przemnożyć przez udział wyrażający zakres uprawnienia do zachowku (1/2 lub 2/3). W drugim etapie należy obliczyć substrat zachowku. W ramach tego etapu najpierw należy ustalić aktywa masy spadkowej, następnie od aktywów odjąć pasywa (różnica tych dwóch wartości przedstawia czystą wartość spadku), natomiast w dalszej kolejności do czystej wartości spadku dolicza się darowizny (suma czystej wartości spadku i suma darowizn stanowi substrat zachowku). W ostatnim etapie należy dokonać przemnożenia substratu zachowku przez ułamek wyrażający zakres uprawnienia do zachowku.

Rozpoznając przedmiotową sprawę Sąd I instancji co do zasady zastosował się do powyższych reguł. Jak już zostało to uprzednio wskazane Sąd Okręgowy dopuścił się jedynie uchybienia polegającego na nieprawidłowym ustaleniu wartości aktywów wchodzących w skład spadku po H. B.. Uchybienie to polega na tym, iż Sąd ten dokonując obliczenia substratu zachowku poprzez zsumowanie aktywów masy spadkowej i darowizn nie uwzględnił w pełnym zakresie składnika masy spadkowej po H. B. w postaci udziału w wysokości 1/3 w nieruchomości położonej w miejscowości N., a mianowicie nie uwzględnił całej wartości tego prawa (zgodnie z opinią biegłego sądowego wynoszącej 3.175.833,33 – k. 555), a jedynie wartość na poziomie 2.381.874 zł (pkt 2 zestawienia na stronie 5 uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego) i w ten sposób niezasadnie zaniżył łączną wartość substratu zachowku. W konsekwencji uchybienie to przyczyniło się do nieprawidłowego ustalenia wartości udziału nabytego przez powoda w spadku po H. B. oraz w dalszej kolejności do nieprawidłowego ustalenia wartości świadczenia przysługującego powodowi z tytułu zachowku.

W ocenie Sądu Apelacyjnego pozostałe ustalenia i rozważania poczynione przez Sąd Okręgowy są prawidłowe, Sąd odwoławczy przyjmuje je za własne, co czyni zbędnym ich powtarzanie na aktualnym etapie postępowania.

W tym stanie rzeczy należało uznać, iż pozwana co do zasady ponosi wobec powoda odpowiedzialność z tytułu zachowku na podstawie art. 991 § 2 kc.

W niniejszej sprawie jest bezsporne, iż powód jest jednym z czterech spadkobierców ustawowych H. B., mianowicie powodowi przysługuje z mocy ustawy spadek po zmarłym ojcu w wysokości 1/4 części.

W konsekwencji stosownie do treści art. 991 § 1 kc zachówek powoda wynosi 1/2 wartości udziału spadkowego w wysokości 1/4, czyli 1/8 wartości substratu zachowku, albowiem powód w dacie otwarcia spadku po ojcu nie był osobą małoletnią ani też trwale niezdolną do pracy.

Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, iż powodowi co do zasady przysługuje prawo do zachowku po ojcu. Wysokość tego zachowku wynosi 1/8 część substratu zachowku, który w niniejszej sprawie stanowią aktywa masy spadkowej prezentujące łączną wartość 3.212.059,92 zł (1.900 zł + 3.175.833,33 zł + 34.326,59 zł) oraz ustalone darowizny prezentujące łączną wartość 3.786.416 zł (1.588.200 zł + 350.600 zł + 1.091.560 zł + 748.056 zł). W sumie substrat zachowku wynosi zatem kwotę 6.998.475,92 złotych.

Należność powoda z tytułu zachowku wynosi kwotę stanowiącą iloczyn kwoty 6.998.475,92 zł i ułamka w wysokości 1/8 tj. kwotę 874.809,49 złotych. Zestawienie tej ostatniej kwoty z kwotą 803.014,98 zł prezentującą wartość spadku nabytego przez powoda po ojcu (3.212.059,92 zł x 1/4 (wartość udziału w spadku)) prowadzi do wniosku, iż powód otrzymał tylko częściowo należny mu zachówek w postaci powołania do spadku, a mianowicie w kwocie 803.014,98

złotych. Powyższe oznacza, iż powód jest uprawniony do uzyskania kwoty 71.794,51 zł tytułem uzupełnienia zachowku (874.809,49 zł - 803.014,98 zł), ponieważ część spadku przypadająca na powoda nie pokrywa w całości wielkości zachowku należnego powodowi.

W tym miejscu należy podnieść, iż powód nie został pozbawiony prawa do zachowku, albowiem spadkodawca nie dokonał jego wydziedziczenia w testamencie, powód nie został także uznany za niegodnego dziedziczenia.

Jednocześnie brak jest podstaw do uznania, iż powód uzyskał zachówek w postaci darowizny. Twierdzenia przedstawione w tym zakresie przez pozwaną należało uznać za nieudowodnione.

Powód wystąpił także z żądaniem zasądzenia odsetek ustawowych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie w tym przedmiocie zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Sąd rozstrzygnął o odsetkach ustawowych na podstawie art. 481 § 1 kc, zgodnie z którym wierzyciel jest uprawniony do domagania się odsetek od dłużnika pozostającego w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia pieniężnego.

W odniesieniu do odsetek Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że powinny one być naliczane od dnia 29 czerwca 2010 r., tj. po upływie 14 dni od otrzymania przez pozwaną wezwania od powoda do zapłaty sumy pieniężnej tytułem należnego zachowku, co nastąpiło w dniu 14 czerwca 2010 r. poprzez doręczenie pozwanej odpisu pisma procesowego zawierającego żądanie zapłaty (k. 69).

Na wstępie rozważań dotyczących odsetek ustawowych od wierzytelności z tytułu zachowku należy podnieść, iż orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych w zakresie wymagalności roszczenia o zachówek nie jest jednolite. Istnieje pogląd zgodnie, z którym skoro ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o tym roszczeniu, to odsetki powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania, ponieważ dopiero w tym momencie roszczenie o zapłatę zachowku staje się wymagalne (zob. wyroki: Sądu Najwyższego z 25 maja 2005 r. I CK 765/04, LEX nr 180835; Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, z dnia 6 listopada 2012 r., I ACa 1105/12, Lex 1272035; Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 7 maja 2014 r., I ACa 1397/13, Lex 1466839).

Sąd Apelacyjny rozpoznający niniejszy spór podziela drugi z prezentowanych w tym przedmiocie poglądów zgodnie, z którym roszczenie o zachówek jest roszczeniem bezterminowym, do którego zastosowanie ma przepis art. 455 k.c., a więc odsetki ustawowe za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku z uwzględnieniem odpowiedniego terminu umożliwiającego spełnienie świadczenia, który to termin zdaniem Sądu wynosił 14 dni.

Dokonując uzasadnienia przyjętego stanowiska Sąd Apelacyjny podziela pogląd zaprezentowany przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 10 października 2008 r. (II CNP 35/08 LEX nr 560540), w którym Sąd ten zwrócił uwagę, że roszczenie o zachówek powstaje z chwilą stwierdzenia nabycia spadku. Przy obliczaniu wartości stanu czynnego spadku nie uwzględnia się pożytków (zarówno naturalnych jak i cywilnych), które powstały po otwarciu spadku. W zamian za to uprawniony do zachowku może za czas od chwili wymagalności roszczenia o zachówek żądać odsetek (por. J. Gwiazdomorski, Prawo spadkowe w zarysie, PWN, Warszawa 1985, s. 275). Zachówek jest długiem pieniężnym, a przepisy nie określają terminu jego wymagalności. Ustalenie wysokości zachowku na podstawie cen obowiązujących w chwili wyrokowania (uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, zasada prawna, z 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNC 1985, nr 10, poz. 147) nie przesądza o tym, że w każdym przypadku, od tej daty dopiero będą przysługiwały odsetki na rzecz uprawnionego. Zważyć należy, że konkretyzacja kwoty należnej tytułem zachowku nie jest zbieżna z kwestią wymagalności roszczenia. Podobny pogląd wyraził również Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 5 maja 2015 r., sygn. I ACa 240/15 (Legalis nr 1285469), w którym wskazał, że roszczenie o zachówek jest od początku długiem pieniężnym. Przepisy zaś nie określają terminu wymagalności roszczenia z tytułu zachowku. W konsekwencji powinno ono zostać spełnione przez zobowiązanego niezwłocznie po wezwaniu przez uprawnionego do zachowku zgodnie z wymogami art. 455 k.c.

Sąd Apelacyjny podziela przedstawiony powyżej pogląd, tym samym stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z 7 lutego 2013 r. II CSK 403/12 (LEX nr 1314389) zgodnie, z którym „termin, od którego zobowiązany z tytułu zachowku popadł w stan opóźnienia - warunkujący zasądzenie odsetek ustawowych - należy ustalić indywidualnie z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy. O stanie opóźnienia można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania”. Wyżej zaprezentowany pogląd jest również prezentowany w najnowszym orzecznictwie sądów powszechnych – zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 maja 2015 r., sygn. I ACa 1758/14 (Legalis nr 1285127); wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18 września 2014 r., sygn. I ACa 377/14 (Legalis nr 1241445); wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 września 2014 r., sygn. I ACa 674/14 (Legalis nr 1164625).

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił w części zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 71.794,51 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 29 czerwca 2010 r. do dnia zapłaty. Za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. Sąd zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie wskazując dodatkowo w treści wyroku, iż są to odsetki ustawowe za opóźnienie wobec zmiany treści art. 482 § 1 kc wprowadzającej instytucję odsetek ustawowych za opóźnienie jako instytucję odrębną od instytucji odsetek ustawowych unormowanej w art. 359 § 2 kc. Wyżej wymienione zróżnicowanie czasowe wynika z treści art. 56 ustawy z dnia 9.10.2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw.

Natomiast w pozostałym zakresie Sąd apelację oddalił. Powód nie wykazał i nie udowodnił, aby wartość substratu zachowku po ojcu wynosiła więcej niż wartość ustalona przez Sąd w niniejszej sprawie, mimo iż to na powodzie stosownie do treści art. 6 kc jako na podmiocie wywodzącym skutki prawne ze swoich twierdzeń spoczywał obowiązek udowodnienia, iż wartość ta jest większa, a w konsekwencji że uzasadnia żądanie powoda przekraczające kwotę zasądzoną w pkt 1 wyroku.

Odnosząc się do zarzutów apelacji dotyczących naruszenia przepisów regulujących rozliczenie kosztów procesu Sąd zważył, co następuje poniżej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zarzut naruszenia przepisu art. 102 kpc należy uznać za bezzasadny. Przepis ten pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony stanowią podstawę do nieobciążania jej kosztami procesu. Do kręgu wypadków szczególnie uzasadnionych należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zaliczane są sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, prekluzja. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony, z tym zastrzeżeniem że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku powinien być oceniony z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27.11.2013 r., I ACa 725/13, Lex nr 1409197). Ze zgromadzonego w aktach sprawy materiału wynika, iż powód nabył udział w spadku po ojcu o łącznej wartości 803.014,98 złotych. Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, iż w niniejszej sprawie nie zachodził uzasadniony wypadek przemawiający za odstąpieniem od obciążenia powoda kosztami procesu.

Wobec częściowego uwzględnienia apelacji powoda Sąd Apelacyjny dokonał także zmiany rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Powód ostatecznie wygrał spór przed Sądem I instancji w 17,94 % (wartość przedmiotu sporu wynosiła kwotę 400.000 zł, a zasądzona kwota wyniosła 71.794,51). W tym zakresie Sąd rozstrzygnął o kosztach procesu, w tym o kosztach zastępstwa procesowego na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc oraz na podstawie § 2, § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu. Rozstrzygnięcie to zgodne jest z zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów.

Sąd dokonał odrębnego rozliczenia kosztów procesu w zakresie kosztów sądowych (opłaty sądowe) i kosztów zastępstwa procesowego. W tym zakresie Sąd miał na uwadze, iż zgodnie z art. 122 § 1 i 2 kpc w przypadku wygranego sporu przez stronę reprezentowaną przez pełnomocnika z urzędu koszty zastępstwa procesowego są zasądzone od strony przegrywającej spór na rzecz strony wygrywającej spór reprezentowanej przez danego pełnomocnika, któremu przysługuje jedynie pierwszeństwo zaspokojenia się z zasądzonej kwoty, natomiast zgodnie z § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu w przypadku przegranej sporu przez stronę reprezentowaną przez pełnomocnika z urzędu koszty zastępstwa procesowego są przyznawane temu pełnomocnikowi od Skarbu Państwa. Tymczasem w niniejszej sprawie obie strony były reprezentowane przez zawodowych pełnomocników procesowych z urzędu, a powód jedynie częściowo wygrał spór.

W tym stanie rzeczy Sąd zasądził lub przyznał pełnomocnikom z urzędu koszty zastępstwa procesowego od strony przeciwnej lub od Skarbu Państwa stosownie do zakresu w jakim strony przez nich reprezentowane wygrały (przegrały) spór.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania przepisu art. 102 kpc z przyczyn uprzednio wskazanych w niniejszym uzasadnieniu.

Natomiast zasądzenie z tytułu kosztów procesu kwoty 89,70 zł od pozwanej na rzecz pozwanej stanowi następstwo reguły, iż częściowe przegranie sprawy stwarza obowiązek częściowego zwrotu kosztów procesu. Powód poniósł koszt opłaty sądowej od pozwu w kwocie 500 zł i kwotę odpowiadającą 17,94 % z tej kwoty pozwana powinna zwrócić powodowi.

Odrębnemu rozliczeniu pomiędzy stronami procesu a Skarbem Państwa podlega kwota 10.495,55 zł stanowiąca wydatki poniesione tymczasowo przez Skarb Państwa związane z wynagrodzeniami biegłych sądowych.

W tym zakresie na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd nakazał pobranie od pozwanej, jako od strony przegrywającej proces na rzecz Skarbu Państwa kwoty 1.882,90 zł tytułem pokrycia odpowiednio do zakresu przegrania procesu przez pozwaną (17,94 %) części tych kosztów procesu poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa.

Natomiast na podstawie art. 113 ust. 2 pkt 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd nakazał ściągnięcie z zasądzonych na rzecz powoda świadczenia na rzecz Skarbu Państwa kwoty 8.612,65 zł tytułem pokrycia odpowiednio do zakresu przegrania procesu przez powoda (82,06 %) części tych kosztów procesu poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa.

Z przyczyn już poprzednio wskazanych Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania przepisu art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Odnosząc się do zarzutu apelacji należy podnieść, iż dla obciążenia stron wydatkami poniesionym tymczasowo przez Skarb Państwa bez znaczenia jest okoliczność, iż w sprawie zaistniała konieczność zlecenia sporządzenia opinii innemu biegłemu sądowemu wobec niemożności potwierdzenia opinii przez dotychczasowego biegłego. Zdarzenie to objęte jest ryzykiem procesowym obciążającym strony stosownie do wyniku procesu.

Podobnie i z tych samych przyczyn co wskazane powyżej Sąd odwoławczy wyodrębnił rozliczenie kosztów sądowych i kosztów zastępstwa procesowego związanych z tokiem postępowania apelacyjnego. W konsekwencji zasądził lub przyznał pełnomocnikom z urzędu koszty zastępstwa procesowego w II instancji od strony przeciwnej lub od Skarbu Państwa stosownie do zakresu w jakim strony przez nich reprezentowane wygrały (przegrały) spór przed sądem odwoławczym.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania przepisu art. 102 kpc w zakresie kosztów postępowania apelacyjnego z przyczyn uprzednio wskazanych w niniejszym uzasadnieniu.

Natomiast zasądzenie z tytułu kosztów procesu kwoty 89,70 zł od pozwanej na rzecz pozwanej stanowi następstwo reguły, iż częściowe przegranie sprawy stwarza obowiązek częściowego zwrotu kosztów procesu. Powód poniósł koszt opłaty sądowej od apelacji w kwocie 500 zł i kwotę odpowiadającą 17,94 % z tej kwoty pozwana powinna zwrócić powodowi.

Mając na uwadze całokształt rozważań Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc orzekł jak w sentencji wyroku.